Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto
Piispanportti 10 A 6. krs, 02200 Espoo

Kirjallinen asiantuntijalausunto
23.2.2026

Asia: HE 200/2025 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain ja Oikeuspalveluvirastosta annetun lain muuttamisesta

1. Yleiset kommentit

   Muutosesitykset sovittelulakiin, lakiin talous- ja velkaneuvonnasta sekä lakiin oikeuspalveluvirastosta vaikuttavat pääosin tarkoituksenmukaisilta.

2. Rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelun siirto oikeusministeriön hallinnonalalle

   Siirto oikeusministeriön hallinnonalalle vaikuttaa perustellulta. Ei ole kommentoitavaa säännöskohtaisiin perusteluihin koskien lakia rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta.

   Oikeusaputoimistoihin on eri aikaisemmin siirtynyt ensin edunvalvonta ja sittemmin talous- ja velkaneuvonta. Fuusioitumiset onnistuivat nähdäkseni hyvin.

   Fuusiossa vastaanottavalta organisaatiolta vaaditaan usein resursseja siirtyvän organisaation vastaanottamiseen. Oikeusaputoimistojen kannalta uusien toimialojen integrointi on myös vaatinut resursseja. Oikeuspalveluviraston hallinto voi näitä vaikutuksia jonkin verran mitigoida, mutta hallinnolliset vastuut valuvat aina myös toimistotasolle.

   Julkisia oikeusavustajia koskee erityisen tiukat esteellisyyssäännökset. Esteellisyystilanteiden hallinta on ollut tarpeen ja on vienyt oikeusavusta huomattavasti resursseja, kun yllä mainitut toimijat (edunvalvonta ja talous- ja velkaneuvonta) ovat siirtyneet oikeusaputoimistojen yhteyteen.

   Näistä hallinnollisista syistä ja esteellisyystilanteiden hallinnan kannalta sovittelupalvelun siirtyminen yksistään hallinnollisella tasolla, ilman integroitumista oikeusaputoimistoihin, lienee tarkoituksenmukaisempaa, kuin sovittelutoimistojen suora integroituminen oikeusaputoimistoihin.

   Totean, että toimintojen siirtämisellä yksistään hallinnollisella tasolla vie myös resursseja välillisesti oikeusaputoimistoilta. Hallituksen esitysluonnoksen mukaisesti (s. 11) tavoitteena on oikeusavun asiakasmäärien kasvattaminen. Julkisten oikeusavustajien hoitamat asiamäärät ovat

vähentyneet, kun vastaavasti yksityisten avustajien hoitamat asiat ovat kasvaneet merkittävästi. Oikeusavun toimialalla on jo pitkään ollut huolta kovien tulostavoitteiden sekä rajun vaihtuvuuden vaikutuksista työhyvinvointiin. Samalla Oikeuspalveluviraston toimintamenoja on vähennetty 4,69 miljoonalla eurolla ja talousarvioesityksessä lisätoimintamenosäästöjä on kohdennettu pysyvästi 1,28 miljoonaa euroa. Tästä näkökulmasta katsottuna, oikeuspalveluviraston hallinnon resurssien käyttäminen uuden toimijan vastaanottamiseen, on pois oikeusavun resurssoinnista, ja vaikuttaa siten oikeusavun tuloksellisuuden ja työhyvinvoinnin parantamismahdollisuuksiin jonkin verran negatiivisesti.

3. Ehdotus talous- ja velkaneuvonnan erottamiseksi oikeusaputoimistoista (Laki Oikeuspalveluvirastosta, jäljempänä ”OPV-laki”, 1, 2, 4 ja 9 §)

   Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto kannattaa talous- ja velkaneuvonnan eriyttämistä oikeusaputoimistoista. Talous- ja velkaneuvonnan siirtyminen ja integroituminen oikeusaputoimistoihin vuonna 2019 onnistui hyvin, ja yhteistyö toimialojen välillä on myös toiminut kohtuullisen hyvin.

   Johtamisen ja substanssityön kehittämisen kannalta nykyisessä mallissa on kuitenkin heikkouksia. Oikeusavun toiminto ei pysty juurikaan tukemaan talous- ja velkaneuvontaa substanssin osalta, ja oikeusavun ja talous- ja velkaneuvonnan substanssi- ja asiakastyö ovat eriytyneet vahvasti toisistaan. Johtavan julkisen oikeusavustajan täytyy toimia talous- ja velkaneuvojien lähiesihenkilönä toimistoissa, joissa ei ole talous- ja velkaneuvonnan yksikkövastaavaa, eikä hän välttämättä selviydy luontevasti tästä substanssijohtamisesta. Toimistoissa, joissa on talous- ja velkaneuvonnan yksikkövastaava, johtava julkinen oikeusavustaja jää tämän yksikkövastaavan sekä oikeuspalveluviraston talous- ja velkaneuvonnan toimialajohtajan turhaksi väliportaaksi. Synergiaetuja kahden toiminnon toimimisesta saman toimiston alla ei juuri löydy.

   Talous- ja velkaneuvonnan toimiala näkee eriyttämisen tarkoituksenmukaisena, tuoden parannuksia ja selkeyttä toimialan kehittämistyöhön. Oikeusavun toiminto hoitaa käytännössä jonkin verran hallinnollisia funktioita talous- ja velkaneuvonnan puolesta. Nykytilanne rasittaa näin myös oikeusavun toimintoa ja sen tuloksellisuutta. Voin yhtyä luonnoksessa (sivulla 17) esitettyyn, että oikeusaputoimistojen johtavien julkisten oikeusavustajien tehtävät kohdistuisivat muutoksen johdosta ainoastaan oikeusapupalveluihin, minkä arvioidaan tehostavan johtamistehtävien hoitamista.

   Lisäksi oikeusaputoimistoilta vaaditaan nykytilanteessa turhia resursseja esteellisyystilanteiden hallintaan. Toimintojen välillä joudutaan suorittamaan esteellisyystarkistuksia, ja tarvittaessa ohjaamaan asiakkaat toiseen oikeusaputoimistoon esteellisyyden takia.

   Toimitilaratkaisuihin eriyttäminen ei vaikuta.

4. Esteellisyyssääntely (OPV-laki 13 §)

   Hallituksen esitysluonnoksen perusteluiden mukaisesti julkista oikeusavustajaa koskevat esteellisyyssäännökset eivät estä oikeusaputoimiston henkilöstön työskentelyä *samoissa toimitiloissa* Oikeuspalveluviraston muun henkilöstön tai muiden viranomaisten kanssa. Pykälän (13 § 2. momentti) ehdotetun sanamuodon mukaan taas esteellisyyssäännökset eivät estä oikeusaputoimiston henkilöstöä työskentelemästä *yhteisissä toimitiloissa* Oikeuspalveluviraston

muun henkilöstön tai muiden viranomaisten kanssa. Hallituksen esitysluonnoksen sivulla 13 käytetään termit *yhteiset toimitilat ja yhteiskäyttöiset toimitilat.*

Pykälän sanamuodon mukaisesti vaikuttaa selvältä, että jos oikeusaputoimistolla on *yhteiset* tai *yhteiskäyttöiset* toimitilat esimerkiksi verohallinnon kanssa, julkisen oikeusavustajan työskentely näissä yhteisissä toimitiloissa olisi sallittua lainkohdan mukaisesti. Samoin ei liene tämän mukaisesti estettä, että oikeuspalveluviraston hallinto käyttää yhteisiä toimitiloja oikeusaputoimiston kanssa.

Epäselväksi jää tarkoittaako ehdotettu lainkohta myös, että oikeusaputoimistojen julkiset oikeusavustajat voivat käyttää minkä tahansa oikeusaputoimiston toimitiloja? Perinteisesti eri oikeusaputoimistojen toimitiloja ei ole pidetty yhteisinä tai yhteiskäyttöisinä, ja työskentely muiden toimistojen tiloissa on pidetty lähtökohtaisesti kiellettynä asianajajien tapaohjeisiin vedoten. Julkisen oikeusavustajan työskentelyyn toisessa oikeusaputoimistossa on tapaohjeiden perusteella suhtauduttu nihkeästi salassapitosyistä ja koska asiakkaalle ei saa jäädä epäselvyyttä, mikä toimisto häntä edustaa. Voi kuitenkin olla, että joissain tilanteissa tästä on poikettu, ja asiakkaita on otettu vastaan toisen oikeusaputoimiston asiakaspalvelutiloissa.

Etäpalveluiden antaminen lisääntyy oikeusavussa koko ajan, kuten myös OPV-lain 14 §:n perustelut osoittavat. Jos Oikeuspalveluvirastossa siirrytään jossain vaiheessa suurempiin yksiköihin, vähentäen oikeusaputoimistojen määrän, etäpalveluiden antaminen korostuu entisestään. Kun kaupungissa A toimiva oikeusaputoimisto X toteaa, että se on esteellinen ottamaan vastaan asiakkaan, oikeusaputoimiston tulee ohjata asiakas esim. kaupungissa B toimivaan oikeusaputoimistoon Y. Kuten hallituksen esityksen luonnoksessa todetaan (s. 44), kaikki asiat eivät kuitenkaan ole sellaisia, että ne olisivat hoidettavissa etäyhteyksin. Tietyissä oikeudellisissa toimeksiannoissa läsnäpalvelun tarjoamista pidetään hyvänä asiakaspalveluna, ja tietyissä tilanteissa avustajalla tai toimistolla voi myös olla (esim. yhdenvertaisuuteen liittyvistä syistä) velvollisuus järjestää asiakkaalle käyntiasiointi toimistolla. Jos asiakas ei pysty käytännössä matkustamaan kaupunkiin B, oikeusaputoimisto Y:n avustaja voisi kuitenkin ottaa vastaan asiakkaan poikkeuksellisesti oikeusaputoimiston X:n toimitiloissa, jos esteellisyyssäännökset antavat myöten. Jää hieman epäselväksi, onko tätä tilannetta ennakoitu hallituksen esityksen luonnoksessa ja pykälän sanamuodossa.

Julkiselle oikeusavustajalle voi esteellisyyssäännösten rikkomisesta aiheutua hänen uraansa vaikuttava Suomen Asianajajien Valvontalautakunnan sanktio, joka voi olla myös rahallinen. Tulkinnanvarainen esteellisyyssääntely on riski julkiselle oikeusavustajalle, ja johtaa turhaan varovaisuuteen toimintatavoissa, heikentäen näin oikeusapupalveluiden saatavuutta.

Olisi selvyyden vuoksi tärkeää varmistaa, onko lainsäätäjän tarkoitus, että muutos nimenomaisesti on mahdollistamassa myös sen, että julkinen oikeusavustaja voi ottaa vastaan asiakkaita myös toisen oikeusaputoimiston toimitiloissa (esim. henkilökunnan tiloista erillisissä asiakaspalvelutiloissa). Jos tämä on lainsäätäjän tarkoitus, pykälän voisi muotoilla seuraavasti:

> ”Mitä 1 momentissa säädetään julkisen oikeusavustajan esteellisyydestä, ei estä oikeusaputoimiston henkilöstöä työskentelemästä yhteisissä toimitiloissa muiden viranomaisten kanssa *tai yhteisissä tai samoissa toimitiloissa Oikeuspalveluviraston muun henkilöstön kanssa*.”

Lisäksi hallituksen olisi hyvä kirjoittaa auki tätä koskevaa selvennystä hallituksen esitykseen.

5. Asiakkaan ohjaustilanteet (OPV-laki 14 §)

   Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto kannattaa asiakkaan ohjaamista koskevaa ehdotusta, jotta asiakaspalveluiden saatavuutta voidaan parantaa valtakunnallisesti. Olisi hyödyllistä oikeusavun toiminnan kannalta, että määritettäisiin tai kuvattaisiin tarkemmin missä tilanteissa asiakkaalla on mahdollisuus asioida etäyhteyksien avulla ja miten tämä arvio tehdään. Kyseessä on vaativa tehtävä, ja linjaus jäänee oikeusaputoimistojen ja tarvittaessa laillisuusvalvojien tehtäväksi. Ehdotuksen mukainen lisäys lakiin ohjannee jo sinällään toimistoja ja asiakkaita jonkin verran etäpalveluiden suuntaan. Viittaan myös edelliseen kohtaan, jonka mukaan ehdotettua esteellisyyssääntelyä olisi syytä täsmentää, silmällä pitäen myös esteellisyystilanteita, joissa asiakkaalle pitää turvata palvelut pitkien etäisyyksien päästä.

   Jo nykyisellään ohjaus yksityiselle avustajalle tapahtuu muussa kuin tuomioistuimessa käsiteltävässä asiassa (ulkoprosessuaalinen asia) kirjallisesti. Kirjaus lakiin selventää kuitenkin tilannetta asiakkaiden ja yksityisten avustajien suuntaan, ja on oikeusavun hakijan oikeusturvan kannalta tarkoituksenmukainen.

6. Ehdotus Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimiston johtajaa koskeviksi säännöksiksi (OPV-laki 4, 9 ja 15 §)

   Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto pitää ehdotettua uudistusta välttämättömänä, jotta toiminta voidaan saattaa lainmukaiseksi. Ehdotetulla muutoksella palvelut Ahvenanmaalla eivät kuitenkaan välttämättä paranisi. Hallituksen tulisi selvittää, voidaanko palvelut Ahvenanmaalla järjestää osana suurempaa oikeusaputoimistoa. Tämä voisi edistää myös kielellisiä oikeuksia. Ahvenanmaalla toimiva henkilöstö voisi tarvittaessa antaa ruotsinkielistä palvelua myös muulle kuin Ahvenanmaalla asuvalle ruotsinkieliselle väestölle. Vastaavasti toimistojen muu ruotsinkielinen henkilöstö voisi tarvittaessa antaa palveluja Ahvenanmaalle.

Rosengren Jonathan 913380922

Allekirjoittaja Rosengren Jonathan 913380922
DN: cn=Rosengren Jonathan 913380922, c=FI, o=Oikeusministeriö
Päivämäärä: 2026.02.23 09:24:34 +02'00'

Jonathan Rosengren
Johtava julkinen oikeusavustaja, asianajaja
Länsi-Uudenmaan oikeusaputoimisto
Oikeuspalveluvirasto